

Юлія Плетенецька, Інна Вельбой
м. Київ, Україна

**Переклад пейоративної лексики в новинних статтях
на військову тематику**

Abstract. *The article examines ways to render pejorative vocabulary in the Internet military discourse. The pejorative status of lexical units in online news articles defines the context; therefore, it is sometimes difficult to distinguish and translate them even if two languages have identical forms of expression of expressiveness, but they still differ in emotional shades. To translate the meaning of such units adequately, you need to be aware of a specific speech situation. Pejorative vocabulary in the Internet articles on military topics is mostly translated in Ukrainian with the help of functional replacement, modulation, loan translation and strengthening of the negative emphasis. The Ukrainian version of the translation can be considered adequate and successful, as long as the essence, purpose of use and functions of pejorative language units that are available in the source text are preserved.*

Key words: *pejorative vocabulary, military discourse, Internet article, translation*

У процесі дослідження сучасного військового дискурсу доводиться мати справу з великою кількістю пейоративної лексики, яку також називають ненормативною, лайливою або нецензурною. Пласт пейоративної лексики утворюється в англійській та українській мові через обмежену кількість слів літературної мови для відтворення певних понять та вираження думок. Пейоративна лексика супроводжує конфлікти або дискримінацію у всьому світі, кодує неприємні поняття, негативним чином характеризуючи комунікативні цілі і додаючи припущення про те, що когось слід зневажати через певні риси [1, с. 316].

Саме тому, питання адекватного перекладу англомовних пейоративних одиниць, які трапляються у текстах військової тематики, українською мовою становить мету цього дослідження. Навіть якщо семантика груп слів двох мов варіюється у схожому напрямку, наприклад, основне значення українських військових термінологічних одиниць, які мають відповідники в англійській мові, може збігатися, їх експресивно-просторічні лексико-семантичні особливості не завжди відповідають контекстному значенню та задуму. Тож у перекладі варто використовувати лише ті одиниці, які справлять на цільову аудиторію передбачуваний ефект.

Ще однією проблемою, яка ускладнює переклад англомовних військових пейоративів українською мовою, є те, що прагматична складова у значенні еквівалентних за основним смисловим навантаженням лексем відрізняється у двох мовах, оскільки семантичні конотації певних військових термінів або ж їх

асоціативні значення відтворюють культурні традиції використання лексики в мові. Тому при перекладі пейоративної лексики слід звертати увагу на контекст її вживання, адже він точно підкреслює жанр тексту, а отже і межі словникового набору слів, які можуть бути використані в рамках жанрових особливостей, їх семантику та образно-експресивні відтінки військової лексики.

Зважаючи на відсутність словникового опису та пояснення деяких пейоративних мовних одиниць, перекладач може не помітити негативну конотацію загальнозживаної мовної одиниці, якщо вона розкриває своє негативне значення лише у контексті. Надзвичайно важливо передати стилістичні та жанрові характеристики змісту, підбираючи слова, які матимуть відповідну семантику та схожу емоційну-забарвленість, так як основна мета перекладу пласту пейоративної лексики – адекватність. Тому перекладачі, які працюють з новинними статтями на військову тематику, обов'язково мають орієнтуватися в тематиці та конкретній мовленнєвій ситуації.

В україномовному середовищі, а саме у медійному дискурсі, до пейоративної лексики відноситься і використання суржику, як засобу вираження негативної оцінки, висміювання учасників конкретної ситуації спілкування, їх рис характеру чи поведінки. На сьогоднішній день у засобах масової комунікації, включаючи новинні Інтернет-статті, над якими ми працювали, можна знайти чимало суржикових сполук, які слугують певною формою критики засудження політичного режиму, в рамках антиросійської тематики, наприклад, словосполучення «русській мір» [2, с. 72]. Воно пишеться з двома «с» і позначає російський світ, в якому панує звироднілість, брехня, ненависть до інших народів, особливо до вільнодумного українського. «Русській мір» виплоджує найогидніші знущання, катування, які російські мутанти застосовують до українських мирних жителів і військовополонених, зокрема до незалежних патріотів з полку «Азов» у колонії в Оленівці.

Що стосується англомовного середовища, то вищезгадане словосполучення тут не завжди сприймається негативно, і його конотація може залежати від контексту й мати різні асоціації. Проте у політичному дискурсі цей термін зазвичай має негативні конотації, оскільки здебільшого використовується для обґрунтування втручання Росії у справи інших країн, особливо на сході Європи, і може асоціюватися зі спробами збільшити російський вплив і здатністю Росії використовувати своїх співгромадян за кордоном для досягнення своїх політичних цілей, що супроводжується дезінформацією або агресивними діями. Розглянемо досить вдало відтворену негативну конотацію словосполучення «русській мір» на прикладі речення: *The internal divisions between the supporters of the Russian world (Russkiy Mir) and extreme nationalists that characterise today's Ukraine did not emerge in the last 20 years either* [3].

Велику кількість яскравої військової пейоративної лексики спостерігаємо у новинній Інтернет-статті «Сестри по крові» з «Української правди», наприклад [4, с. 3]:

Some women join the army because it's fashionable, cool... I have great respect for them for not being afraid to join the army. But then they are disillusioned because they saw Gena, a taxi driver from Kostiantynivka. He told them about grabbing Mashka by the leg (a vulgar expression meaning that many men in the army do not ask for women's consent before having sex), and their illusions were shattered. – Деякі дівчатка йдуть до армії, тому що це модно, класно ... Величезна повага до них, що не засякли. Але їх ламає через те, що вони побачили таксиста Гену з Костянтинівки. Він їм розповів про «Машку за ляжку» – і у них розрив шаблону.

В українському перекладі було вдало відтворено нейтральне словосполучення з оригіналу “not being afraid” за допомогою пейоративу «не засякли», який відображає негативну конотацію. А от для передачі вульгарного вислову “grabbing Mashka by the leg”, перекладач використовує аналогічний пейоративний вираз «Машку за ляжку», але залишає його без подальшого пояснення. Це вказує на те, що перекладач вважає, що цей вислів зрозумілий і задовільний для українського читача в даному контексті. В цілому поданий переклад можна вважати вдалим відтворенням оригінального тону і сили слів, але він може бути не прийнятний для всіх аудиторій через використання образливої лексики. Такий підхід може бути виправданим у випадках, коли точність і відображення оригінального тексту є ключовими, а цільова аудиторія розуміє контекст і приймає використання пейоративної лексики. Однак у контексті формальніших публікацій перекладачі намагатимуться передати сенс мовлення менш агресивним способом.

У наступних прикладах нейтральні вирази оригіналу також відтворено із застосуванням пейоративної лексики [4, с. 73]:

Andouranaesthetist, aguy, wasscaredandsaid: "Rina, they'veallrunaway". – А наляканий наш анестезист, хлопчик, каже: «Ріно, вони всі звалили».

The battalion's chief sergeant came up to me and said: "Why are you so sad, kid?" I answered: "I'm sick of everyone flirting with me". – Підходить до мене головний сержант батальйону і каже: «Шо, мала, така сумна?». Я кажу: «Задовбали, всі до мене чіпляються».

У прикладі пейоратив «звалили» використано для виразу факту того, що військові втекли або відмовилися виконувати свій обов'язок, негативно характеризуючи їхні дії. У цьому контексті перекладач підібрав саме таке слово з пейоративним відтінком для того, щоб передати негативний тон ситуації, яка склалася. У другому прикладі словосполучення “I'm sick of everyone flirting with me” досить яскраво відтворене із використанням пейоративу «задовбали», що вказує на невдоволення та дратівливість. Український переклад є вдалим, оскільки передає загальний сенс репліки головної героїні і її відчуття, які відображені в оригіналі з меншою емоційністю. Ще один пейоратив «чіпляються» вказує на неприємну для дівчини надмірну зацікавленість з боку чоловіків і має негативний підтекст, що, власне, і допомагає успішно передати негативний емоційний відтінок оригіналу.

А от у наступному реченні через вживання пейоративу український переклад може бути сприйнятий як менш ввічливий та навіть образливий, тому вважаємо такий переклад не дуже доцільним [4, с.73]: *The one that serves in the police told my boyfriend: "I have talked with the State Border Guard Service to prevent them from driving across the border. Our women will not come, every thing is okay."* – Той, хто в поліції, казав іншому: «Я скомунікував з ДПСУ, щоб їх не пустили машиною через кордон. Наші баби не приїдуть, все спокійно».

У цьому перекладі слово «баби» є пейоративним та має негативне забарвлення з відтінком приниження, а його використання може сприйматися як грубе та нецензурне звернення до жінок. Оригінальний вираз “our women” не має такого негативного звучання. В перекладі краще було б використати слово «жінки», яке передало б сенс оригіналу без можливого виникнення негативних уявлень чи стереотипів.

Наступний приклад можна назвати досить вдалим перекладацьким рішенням, оскільки в перекладі українською влучно відтворено пейоративний характер оригіналу і тим самим передано його негативний тон [68, с. 75]:

Secondly, we have once again shown that the much-vaunted "world's second biggest army" is basically a lump of meat in capable of carry in gout the tasks set by its leadership. – По-друге, ми вкотре показали, що хвальбона «друга армія світу» за великим рахунком – кусок м'яса, який не може виконати поставлені керівництвом задачі.

Прикметник «хвальбона» має саркастичний підтекст і вказує на те, що опис російської армії як «другої найбільшої армії світу» є перебільшеним, і це використовується для підкреслення негативного ставлення до агресора та висловлення критики. Що стосується оригінального словосполучення “a lump of meat”, то саме за допомогою дослівного перекладу «кусок м'яса» відтворено принижувальний ефект, зобразивши армію в очах читача як бездіяльний, неефективний і неспроможний суб'єкт, який не здатний виконувати поставлені перед ним завдання. Такий переклад відтворює оригінальний сенс і виразно передає негативний відтінок авторського погляду на ситуацію.

Абсолютно протилежним до вищенаведених є приклад, у якому перекладач використав гнучкість мови для досягнення гумористичного ефекту і легкості, яка відсутня в оригіналі [84, с. 73]:

When else could I have driven around with a shotgun in a pickup truck? – От коли б я ще з ружбайкою на пікані поганяла б териконами?

Перекладач вдало застосував пейоратив «ружбайка», використовуючи зменшувально-пестливий тон з елементом гри слів. До того ж у цьому контексті слово «ружбайка» має розмовно-побутовий відтінок, відображає менш агресивний або загально менш небезпечний характер рушійного засобу порівняно з “shotgun”. Загалом такий переклад дає можливість передати більш легкий тон оригінального вислову, підкреслюючи незвичайність ситуації, яка описується в реченні.

Перекладацька стратегія в наступному прикладі також допомогла вдало відтворити пейоративний характер оригіналу: *All sorts of people pass on information. There are grandmas who know how to sweet-talk the Russians ("Our Russian boys!") and report to us. And there are some people who just never stop. – Інформацію передають різні люди. Є такі бабусі, які можуть заговорювати зуби («Наши русские мальчики!») та доповідати нам. А є без гальм [86, с. 74].*

У даному контексті перекладач вводить словосполучення «заговорювати зуби» з певною пейоративною іронією, що відтворює оригінальний підтекст стосовно українських бабусь, які роблять спроби вступити в довірливу розмову з рашистами з метою отримати хоча б якусь корисну інформацію для українських захисників. Таке використання слів в перекладі відображає пейоративний тон оригіналу і передає своєрідне ставлення автора до певного типу інформаторів, які можуть надто відкрито виражати підтримку нашим військовим, навіть ризикуючи своєю безпекою. Крім того, перекладач вживає пейоративний вираз «без гальм» як заміну для фрази «люди, які ніколи не зупиняються» для передачі негативного відтінку. Такий переклад допомагає підкреслити критичне ставлення автора до цих осіб, вказуючи на те, що вони діють надмірно, не знаючи жодних обмежень, що в результаті може мати негативні наслідки і коштувати їм життя.

Однак слід пам'ятати, що використання пейоративної лексики може мати різні відтінки, тож важливо зберігати баланс між передачею емоцій та відтінків оригіналу і збереженням адекватності та прийнятності в перекладі. Наприклад:

The people are unwavering; they are waiting for the Armed Forces. – Люди не прогинаються, чекають на ЗСУ [5, с. 75].

Перекладач використав пейоратив «не прогинаються» як заміну для оригінального прикметника “unwavering”, щоб передати відтінок рішучості та незламності українського народу, вказуючи на те, що люди залишаються міцними та вірними своїм переконанням і очікуванням. Такий переклад відтворює настрій і національний патріотизм українців, які підтримують армію, і передає їхню відданість. Це вдале використання пейоративної лексики для передачі важливого емоційного відтінку в оригіналі без негативного або образливого змісту.

Упродовж дослідження розглянуто також багато прикладів із вживанням нецензурної лексики для відтворення агресивного і образливого характеру оригінального тексту. Наприклад [4, с. 73]:

But if someone tells you right here and now that no one owes any one anything, you turn your face to them, covered in mud and blood, and say: “No, man, you owe me a lot of sh*t, because I'm doing what I'm doing right now.” – Але якщо тут і зараз тобі хтось каже, що ніхто нікому нічого не винний, ти повертаєш до нього обличчя, замазане брудом і кров'ю, і кажеш: «Ні чувак, ти прям пі*дець як мені винен, тому що я зараз роблю те, що я роблю».

War is not a form of atonement if you did some shit before it. – Війна не індульгенція, якщо ти робив якусь херню до неї.

Now everything is clear: you f**k Russians over, kill them, do your job. – Зараз все чітко: ї*аи, вбивай русню, роби свою роботу.

I once tried to tell a commander jokingly that you can't say 'f*ggot'. He looked at me like I was a dumbass. – Я якось за прикомом спробувала комбату розповісти, що не можна говорити «під*р». Він на мене подивився, як на дебілку.

Перекладач в даному випадку використав досить грубу та образливу лексику для передачі агресивного тону оригіналу. Як видно з прикладів, під час перекладу ненормативних лексичних одиниць перекладач не врахував, якому регістру стилістично маркованої лексики належать слова мови-джерела. Внаслідок цього при перекладі змінився оцінно-семантичний компонент ненормативної лексики оригіналу, тобто непристойні слова, наприклад, “fuck”, “shit”, які використовуються в англomовному середовищі від малого до великого, перекладено українською мовою в надмірно грубій, обценній формі. А втім, перекладач таким чином намагається передати реалії війни.

Отже, відтворення образливого мовлення може бути вдалим, якщо його мета – передати емоційну навантаженість та виразити авторське ставлення до ситуації. Однак важливо пам'ятати, що використання такої лексики може бути неприйнятним для читачів та призвести до негативної реакції. Такий переклад виправданий лише в тих випадках, коли агресивний тон є суттєвою частиною контексту та змісту оригіналу і враховані вимоги конкретної аудиторії.

Аналізуючи переклади англomовних новинних Інтернет-статей на військову тематику українською мовою можна відзначити той факт, що в мові перекладу частотність застосування пейоративної лексики превалює над частотністю її використання в мові оригіналу. Для цього при відтворенні стилістично нейтральних слів першотвору використовуються експресивно забарвлені українські пейоративи. Як підсумок, у більшості випадків перекладачеві здебільшого вдалося досить точно передати значення пейоративних мовних одиниць, емоційність та ідею висловлювань до читачів шляхом використання таких перекладацьких трансформацій, як калькування, функціональна заміна, модуляція, посилення негативної емоції.

Література

1. Jeshion R. Slurs and stereotypes. *Analytic Philosophy*. 2013. P. 314–329.
2. Левченко Т. Суржик як засіб пейоративної оцінки у мові засобів масової комунікації. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Філологія»*. 2020. Вип 85. С. 72–76.
3. New Eastern Europe. URL: <https://neweasterneurope.eu/2018/03/28/seven-cycles-ukraines-history/>.
4. Krygel M. Blood sisters. What do combat medics Field Toad and Steppe Viper carry in their tactical backpacks? *Ukrainska Pravda*. 2023. July 25. URL: <https://www.pravda.com.ua/eng/articles/2023/07/25/7412737/>.
5. Англomовна версія газети «Українська правда». URL: <https://www.pravda.com.ua/eng/>.